

دوشنبه ۶ دی ۱۴۰۰ | ۲۲ جمادی الاول ۱۴۴۳ | Dec 27, 2021

صفحه اصلی / علمی، فرهنگی / دین و اندیشه

<https://hawzahnews.com/xb4DN>

۱۴ اسفند ۱۳۹۹ - ۱۰:۵۵

کد خبر: 947502

مصادیق تصرف ناحق در بیت المال

حوزه/ حجت الاسلام مجید فولادی در حرم مطهر حضرت فاطمه معصومه (س) به بیان احکام شرعی در موضوعات گوناگون پرداخته است.

به گزارش خبرگزاری حوزه، حجت الاسلام مجید فولادی در صحن امام رضا (ع) حرم مطهر حضرت فاطمه معصومه (س) به بیان احکام شرعی پرداخته است که بخش اول آن بدین شرح است:

* احکام حلال و حرام

- اقسام حرام خواری

یکی از موضوعات مهم در بحث احکام، کسب حلال و فضیلت حلال خواری است و در نقطه مقابل آن احکام و مسائل مربوط به حرام خواری و مصادیق حرام خواری می باشد.

خداوند متعال در قرآن می فرماید: فَكُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ حَلَالًا طَيِّبًا وَ اشْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ إِنَّ كُنْتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ. نحل/۱۱۴

از نعمت های خداوند متعال که به شما روزی شده است حلال و پاکیزه بخورید و شکر نعمت های خدا را اگر اهل عبادت هستید به جای آورید.

امام محمد باقر ع السلام فرمودند: الْكَمَالُ كُلُّ الْكَمَالِ التَّقِيُّهُ فِي الدِّينِ وَ الصَّبْرُ عَلَى النَّائِبَةِ وَ تَقْدِيرُ الْمَعِيشَةِ. اصول کافی ج ۱ ص ۳۲.

نهایت کمال و رشد انسان در سه چیز است:

۱. فهم درست دین خدا

۲. صبر در برابر مشکلات

۳. اقتصاد در زندگی

در روایات متعدد، آثار حلال خواری و حرام خواری بیان شده است.

برخی از آثار و برکات حلال خواری عبارت است از: عافیت، عاقبت به خیری، نورانیت قلب و فکر انسان و برخی از آثار شوم حرام خواری عبارت است از: قساوت قلب، بیماری های روحی و روانی و بیماری های جسمی و آثار این حرام خواری در نسل های آینده انسان ظاهر خواهد شد.

احترام به مالکیت افراد و منع تجاوز به اموال دیگران از مهم ترین اصول انسانی و احکام اسلامی است و پذیرفتن حق مالکیت و احترام به آن اختصاص به احکام اسلام ندارد.

حرام خواری اقسام مختلفی دارد:

دسته اول: حق الله، مواردی که خداوند متعال سفارش به پرداخت آن و هزینه نمودن در مصارف خاص قرار داده است. مانند: خمس، زکات و...

دسته دوم: حق الناس، که متعلق به اموال مردم است و تصرف در مال مردم بدون رضایت ایشان حرام است. مانند: غصب و سرقت و ...

دسته سوم: حق النفس، که مربوط می شود به مصرف آن چه که برای جسم و جان انسان ضرر دارد، مانند: خوردن نجاسات، شراب، گوشت خوک و...

- عدم پرداخت خمس و زکات

بحث در خصوص احکام حلال و حرام و اهمیت این مسئله در اسلام بود.

در آیات و روایات فراوانی بحث حلال و حرام وارد شده است، خداوند متعال در قرآن می فرماید:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ كُلُوا مِمَّا فِي الْأَرْضِ حَلَالًا طَيِّبًا وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ (بقره/۱۶۸)

ای مردم، از آن چه در زمین هست، حلال و پاکیزه، بخورید و از شیطان پیروی نکنید که او دشمن آشکار شماست

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم می فرماید: الْعِبَادَةُ عَشْرَةٌ أَجْزَاءُ تَسَعَةٌ أَجْزَاءُ فِي طَلَبِ الْحَلَالِ.

عبادت ده جزء است که نه جزء آن کسب حلال است. بحار الأنوار، ج ۱۰، ص: ۱۸

اهل بیت علیهم السلام نسبت به مسئله حلال و حرام بسیار مراقبت می کردند.

غذای حلال در ظرف حرام

حضرت امام محمد باقر علیه السلام در حبس منصور دوانیقی بودند. روزی یکی از زنان صالحه دو عدد نان پخت و نزد امام فرستاد. زندانبان به امام عرض کرد: زن صالحه ای که از محبان شما است، این دو عدد نان را به رسم هدیه فرستاده و سوگند خورده که حلال است. امام باقر علیه السلام آن نان را میل نکردند و فرمودند: به آن زن بگویید ما می دانیم طعام تو حلال است؛ اما چون در ظرف حرام گذاشتی و نزد ما فرستادی، خوردنش بر ما روا نیست. لطائف الطوائف، ص ۴۴

مشابه این حکایت در احکام وضو با آب مباح و در ظرف غصبی آمده است.

اگر آب وضو در ظرف غصبی است و غیر از آن، آب دیگری ندارد باید تیمم کند و چنان چه با آن آب وضو بگیرد باطل است و اگر آب مباح دیگری دارد چنانچه در آن ظرف غصبی، وضوی ارتماسی بگیرد و یا با آن ظرف، آب به صورت و دستها بریزد وضویش باطل است. توضیح المسائل مراجع تقلید؛ ج ۱، ص: ۱۶۷، مسأله ۲۷۳.

خمس و زکات

یکی از مصادیق حلال خواری، کسب حلالی است که خمس و زکات آن پرداخت شده باشد و از مصادیق حرام خواری، مالی است که خمس و زکات آن پرداخت نشده باشد.

دعای امام زمان علیه السلام

یکی از شیعیان امام رضا علیه السلام که تاجر دینداری بود و وضعیت مالی بسیار خوبی داشت، نامه ای به امام رضا علیه السلام نوشت و از ایشان اجازه خواست که خمس اموال خود را پرداخت نکند. امام رضا علیه السلام پاسخ دادند: «هیچ مالی حلال نمی گردد مگر از طریقی که خداوند آن را حلال شمرده است. همانا خمس پشتوانه و یاری دهنده ما جهت تقویت دین ما و اداره امور زندگی ما و کمک به دوستان ماست، بنابراین آن را از ما دریغ نکنید و در حد توان، خود را از دعای ما محروم نسازید. همانا پرداخت خمس کلید رزق شماست و شما را از گناهان پاک می گرداند. خمس ذخیره شما برای روز فقر و ناتوانی شما است. مسلمان کسی است که به عهد و پیمان الهی وفادار بماند و مسلمان نیست آن کس که با زبان بپذیرد و با دل مخالفت ورزد ... والسلام». وسائل الشیعة، ج ۹، ص: ۵۳۸.

فقها می فرمایند: اگر با عین پولی که خمس و زکات آن را نداده ملکی بخرد، تصرف او در آن ملک حرام و نمازش هم در آن باطل است. هرچند برخی مراجع مانند مقام معظم رهبری می فرمایند: اگر به ذمه بخرد یعنی خود را بدهکار خمس قرار دهد، نماز باطل نیست. توضیح المسائل مراجع؛ ج ۱، مسأله ۸۷۳.

موارد حرام خواری در خمس و زکات

۱. عدم پرداخت خمس و تصرف در سهم امام و سهم سادات

۲. عدم پرداخت زکات و تصرف در سهم نیازمندان جامعه

۳. مصرف زکات سادات نیازمند

۴. مصرف سهم سادات توسط نیازمندان غیر سید

۵. مصرف وجوهات شرعیه یا زکات برای کسی که شرایط یا استحقاق آن را ندارد.

- تصرف در بیت المال

خداوند متعال در قرآن می فرماید: وَ كُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ حَلَالًا طَيِّبًا وَ اتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي أَنْتُمْ بِهِ مُؤْمِنُونَ (مائده/۸۸)

از چیزهای حلال و پاکیزه ای که خدا به شما روزی داده است بخورید و از مخالفت خداوند که به او ایمان دارید، پروا کنید.

حضرت امام زین العابدین در رساله الحقوق خویش در «قسمت حق النفس» در مورد یکی از حقوق شخصی انسان که حق شکم می باشد می فرماید: «وَ أَمَّا حَقُّ بَطْنِكَ فَأَنْ لَا تَجْعَلَهُ وَعَاءً لِقَلِيلٍ مِنَ الْحَرَامِ وَ لَا لِكَثِيرٍ وَ أَنْ تَقْتَصِدَ لَهُ فِي الْحَلَالِ وَ لَا تُخْرِجَهُ مِنْ حَدِّ التَّقْوِيَةِ إِلَى حَدِّ التَّهْوِينِ وَ ذَهَابِ الْمُرُوءَةِ... تحف العقول، ص ۲۵۸

و اما حق شکم تو این است که آن را ظرف حرام قرار ندهی، چه کم باشد و چه زیاد، و از حلال نیز به اندازه نیاز و میانه روی اکتفا کنی و به مقدار تامین نیاز و تقویت بدن در آن غذا بریزی، نه به اندازه ای که سبب پستی و دنائت و از بین رفتن مرآت تو شود.

بیت المال

یکی از مصادیق حلال خواری و حرام خواری، مسئله مهم بیت المال مسلمین است.

بیت المال مسلمین مربوط به اموال عمومی مردم است.

وظیفه هر مسلمانی است که با نهایت دقت و دل سوزی و امانت داری با بیت المال مسلمین برخورد کند و اجازه حیف و میل اموال عمومی هرچند ناچیز باشد را به هیچ کس ندهد.

استفاده صحیح از بیت المال مصداق حلال خواری است و استفاده ناصحیح از بیت المال مصداق حرام خواری است.

امروزه با کمال تأسف برخی از افراد حرام خوار، بیت المال مسلمین را مال البیت خود نموده اند و دست درازی فراوانی به حقوق مردم می نمایند.

حضرت امام خمینی رحمت الله علیه فرمودند: اموال موجود در دست مردم یا جنبه حقیقی دارد و یا جنبه حقوقی به این معنا که یا مال شخصی است و یا مربوط به نهادهای دولتی و شرکت های خصوصی است. به طور قطع استفاده بدون اذن و اجازه از اموال غیر، جایز نبوده و حکم غضب را دارد. تحریر الوسيله جلد دوم صفحه ۱۷۲

مقام معظم رهبری مدظله العالی فرمودند: اگر در مقابل کاری که انسان انجام نداده پول بگیرد، مالک آن مقدار نمی شود و باید به همان اندازه به آن اداره یا سازمان برگرداند.

حقوق های نجومی

یکی از مصادیق تصرف ناصحیح در اموال بیت المال، حقوق های نجومی است که برخی افراد حرام خوار در دستگاه های دولتی از آن استفاده می کنند.

مقام معظم رهبری فرمودند: این حقوق ها برداشت های غیر منصفانه و ظالمانه از بیت المال است. این برداشت ها نامشروع گناه و خیانت است و باید برگردانده شود و کسانی که چنین کرده اند باید مجازات و از کار برکنار شوند.

بیانات معظم له، ۱۶ تیرماه ۱۳۹۵

مصادیق تصرف ناحق در بیت المال

برخی دیگر از موارد حرام خواری در خصوص بیت المال عبارت است از:

- ۱ . دریافت وام های کلان بانکی بدون ضوابط و قواعد
- ۲ . استفاده از ماشین های اداری برای مصارف شخصی
- ۳ . سکونت در منازل سازمانی برای کسانی که شرایط و استحقاق آن را ندارند
- ۴ . دریافت اضافه کاری صوری و حقوق های بی مورد
- ۵ . روشن گذاشتن بخاری در زمستان یا کولر در تابستان یا چراغ های ادارات و سازمان ها در شب
- ۶ . مصرف بی رویه از وسایل و امکانات ادارات
- ۷ . تخریب و خسارت زدن به اموال دولتی و شهرداری ها، مثل وسایل عمومی در پارک ها و وسایل حمل و نقل عمومی
- ۸ . استفاده شخصی از وسایل مدارس، دانشگاه ها و حوزه ها

- غصب

بحث در خصوص احکام حلال و حرام و اهمیت این مسئله در اسلام بود.

در آیات و روایات فراوانی بحث حلال و حرام وارد شده است.

خداوند متعال در قرآن می فرماید:

فَكُلُوا مِمَّا غَنِمْتُمْ حَلَالًا طَيِّبًا وَ اتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ (انفال/۶۹)

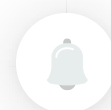
از آن چه به دست آورده اید، حلال و پاکیزه، بخورید. و از خدا بترسید. هرآینه خدا آمرزنده و مهربان است.

امیرالمؤمنین علی علیه السلام فرمودند: لَوْ لَمْ يَنْهَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ عَنْ مَحَارِمِهِ لَوَجَبَ أَنْ يَجْتَنِبَهَا الْعَاقِلُ

اگر خدای سبحان از حرام نهی نکرده بود بر انسان عاقل لازم بود از حرام اجتناب کند. غرالحکم، ص ۵۶۸.

یعنی حکم عقل هم به تنهایی برای پرهیز از حرام کفایت می کند، هرچند به حکم دین هم پرهیز از حرام واجب است.

یکی از موارد حرام خواری، غصب است. به این معنا که انسان از روی ظلم و ستم بر اموال دیگران یا حقوق آنها مسلط شود.

انواع غصب

غصب دو نوع است یا در مال است یا در حقوق.

غصب در اموال نیز دو نوع است، یا غصب اموال شخصی است و یا غصب اموال عمومی مانند بیت المال.

غصب حقوق نیز دو نوع است یا غصب حق شخصی است، مثل تصرف حق یا امتیاز افراد در استفاده از امکانات، مانند آن که شخصی در مسجد جا گرفته و سجاده ای را پهن کرده و رفته وضو بگیرد و دیگری سجاده او را کنار می زند و جای او را می گیرد.

غصب حقوق عمومی، مانند بستن راه مردم در کوچه یا خیابان همان گونه که برخی از وانت ها یا دستفروش ها این کار را انجام می دهند که باعث ترافیک سنگین در برخی خیابان ها می شود و حقوق عمومی مردم را از بین می برد.

حضرت امام رحمة الله علیه فرمودند غصب از نظر تکلیفی حرام است و باید مال غصبی را به صاحبش برگرداند و از نظر وضعی هم اگر خسارتی وارد کرده ضامن است و باید خسارت را هم پرداخت کند. تحریر الوسیله، ج ۲، ص ۱۷۳.

مصادیق غصب

غصب یا در مال است یا منفعت. غصب مال، مثل: استفاده بدون اجازه از اموال مردم، حتی موارد جزئی، مثل برداشتن خودکار، کتاب، کفش یا لباس دیگران.

غصب منفعت، مثل: تصرف در خانه، ملک، زمین، باغ و مغازه دیگران و یا آن که اجاره ملکی تمام شده باشد و مستأجر حاضر به تخلیه ملک اجاره ای نیست و هم چنان از منفعت آن استفاده می کند.

یا غصب املاک اوقافی که صلاحیت استفاده از آن را نداشته باشد.

گاهی اوقات یک شریک در مال شریک خود که حضور ندارد یا فوت کرده بدون اجازه او یا ورثه او تصرف می کند.

گاهی اوقات هم ورثه در اموال میت که بدهکار است بدون آن که بدهی های میت را بدهد تصرف می کند.

ممکن است میت وصیت کرده که قسمتی از اموال خود یا زمین و ملک خود را در راه خیر مصرف کنند، اما ورثه به گمان این که مال پدری است، بدون عمل به وصیت او در اموال پدر تصرف می کنند، که همه این موارد حرام و از مصادیق غصب و حرام خواری است.

تمامی حقوق این سایت برای خبرگزاری حوزه محفوظ است.

بازنشر مطالب خبرگزاری حوزه در سایر خبرگزاری ها و روزنامه ها بدون ذکر منبع آزاد است.

